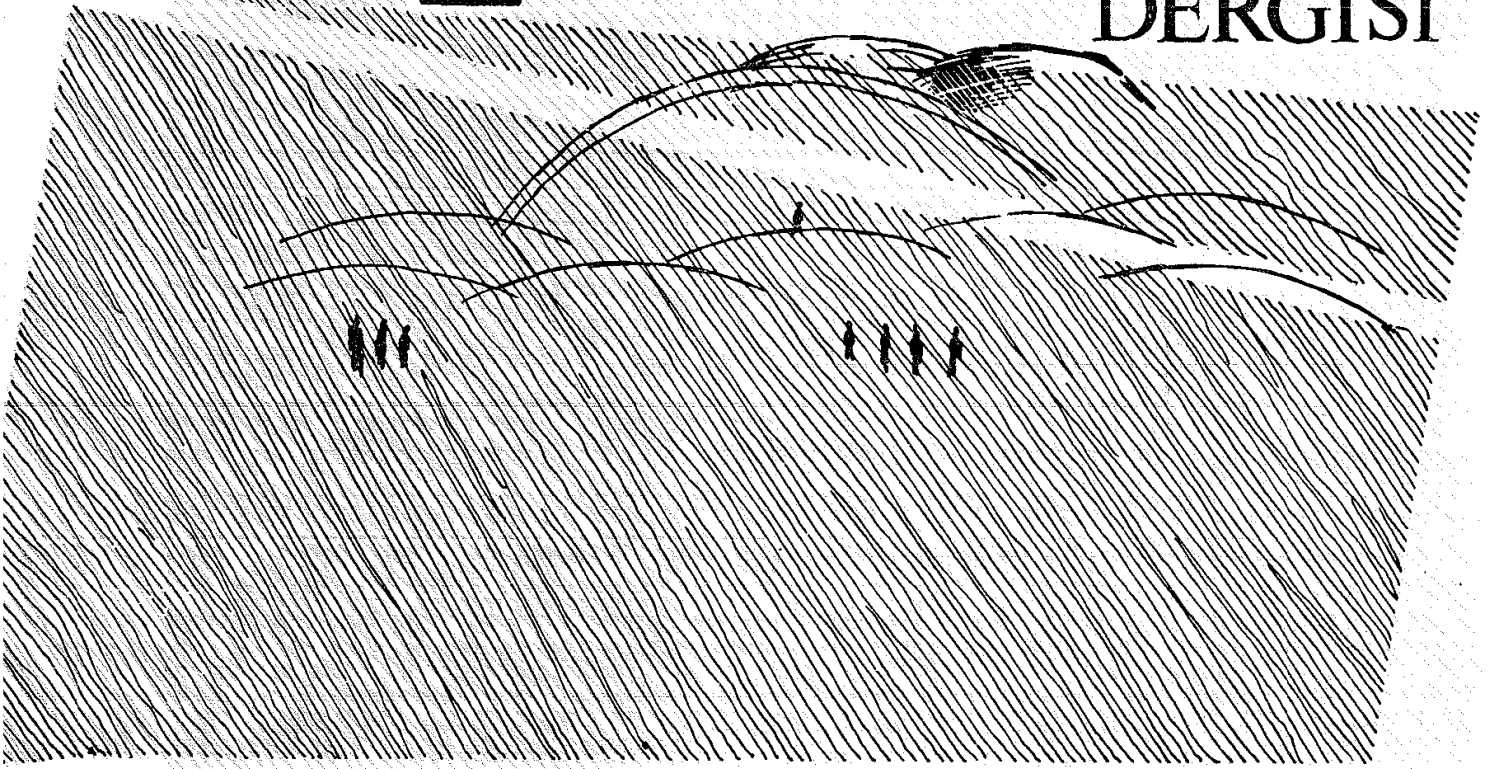

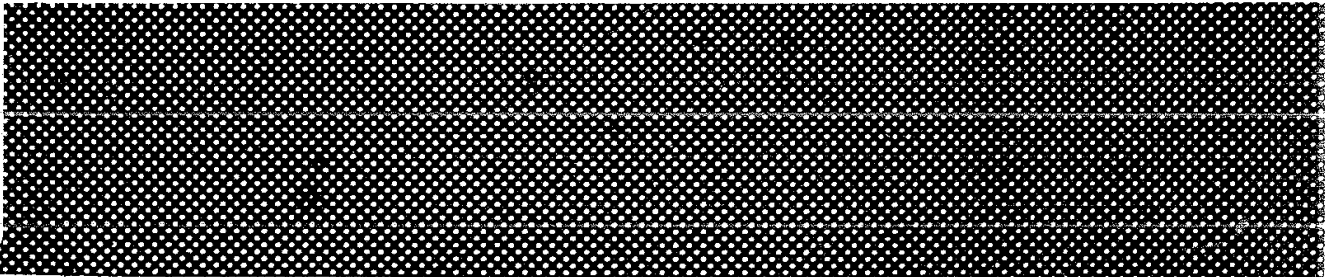
Diyanet DERGİSİ

CİLT

MART - NİSAN 1969

82 - 83. SAYI

HADİS

BİR HADİS-İ ŞERİF VE İZÂHI

Ahmet SERDAROĞLU
Diyaret İşleri Başkanlığı Müfettişi

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى ، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ
إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا
يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فِرْجَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ .

Türkçesi

"Ameller (in sıhhat ve değerleri) ancak niyetler ile (ve niyetlere göre) dir. Herkes için ancak niyet ettiği şeyi vardır. (Niyetine göre mükâfatlanacaktır). Artık hicreti, Allah (rızası) için ve Resûlü için (ona yardım için) olan kimsenin, hicreti Allah ve Resûlüdür (Onların rızasını kazanmıştır). Kim ki edineceği dünyalık için hicret eder veya evleneceği bir kadın için göç ederse, onun hicreti de o kastedtiği şeydir."

İzâhı

Niyetin önemini en açık bir şekilde ifâde eden bu hadîs-i şerîfin sıhhatinde hadîs bilginleri ittifak hâindedir. Hattâ mânâsı gibi lâfzının da mütevâtir olduğunu kabûl edenler olmuşsa da en doğrusu meşhur hadîslerden olmasıdır.

İmam Şâfiî rahmetu'llâhi aleyh, ilmin üçte biri bu hadîstedir, buyurmuştur. Hakîkaten insanın bütün sorumluluğu azim ve irâdesinde olduğu için niyyetin büyük önemi vardır. Çünkü amel bir cisim, niyyet ise onun rûhudur.

Sözlükte niyyet, kalbin kasdidir. Yâni söz olsun, iş olsun insanı herhangi bir şeyi yapmağa sevk eden bir haldir. Şerîat örfünde niyyet, Allah rızası için bir işi yapmağı kassetmektir. Niyetde tereddüt olamaz. Yâni irâde kesin olacak ve aynı zamanda irâde ile murad arasına başka bir şey girmeyecek. Yemekten sonra namaz kılacağım, demek niyyet olmaz. Namazın niyyeti namaza başlarken, zekâtın niyyeti, zekâtı ayırır veya verirken, hac-

cın niyyeti ise, Mîkat'da ihrâma girer kendir. Oruçta da hüküm aynıdır. Ancak orucun ilk vaktini denk getirmekte güçlük olduğu için, akşamdan kuşluğa kadar orucun niyyeti sahihtir. Aynı zamanda niyyette tâyin de şarttır. Meselâ sabah namazının farzı, öğlenin sünneti gibi.. Yalnız Ramazan'da müsâfirden başka oruç tutan kimsenin mutlak oruca niyyeti de kâfîdir. Zîrâ neye niyyet etse, Ramazan'dan sayılır, çünkü burada vakit müeddâyâ mi'yardır. Yâni orucun vakti, namaz vakti gibi geniş değildir. Bu vakte ancak bir oruç sığar. Aynı zamanda bir ibâdetle ne kadar çok hayır niyyeti bulunursa, sevâbı da o nisbette çoğalır. Meselâ yalnız yıkanmağı niyyet etmek bir sevabdır. Fakat hamamcıya yardım, temizlenmek, câmiye gitmek ve Kur'ân okumak gibi hususları niyyet edenin sevâbı o nisbette çoğalır. Görülüyor ki, aynı amel, niyyete, niyyetin azlığına ve çokluğuna göre değişir ve ayrı ayrı hükümler alır. Hadîs-i şerîf bunu ifâde eder. Şöyle ki:

Bütün ameller niyyet ile değerlendirilir, niyyet ile ibâdet olur, dînî ve ahlâkî değeri niyyete göre değişir. Mubahlar bile niyyet ile sevâb ve yine niyyet ile günâh olur. Yalnız yasak olan işlerde Allah rızâsını niyyet etmek küfr olur. İslâmiyet'e hizmet ve dînini korumak maksadı ile hicret edenler, Allâhu Teâlâ'nın ve Resûlü'nün rızâsını kazanmışlardır. Mekke fethedilmeden önce, Mekke'den Medîne'ye hicret farz idi. Mekke fethedilince bu mecbûriyet kalktı. Fakat böyle bir zarûret hâsıl olduğu anda durum aynıdır.

Sırf dünyâlık veya bir kadın ile evlenmek için göç edenlerin mükâfâtı da niyyetlerine göredir. Kadın da aslında dünyâ metâdır. Önemine binâen özel şekilde anılmıştır. Diğer bâzı rivâyetlere göre adamın biri "Ümmü Kays" adında bir kadını seviyordu. Kadın âilesi ile Medîne'ye göç edince delikanlı da onun ardından göç etti. Resûl-i Ekrem sallâllâhu aleyhi ve sellem de **"Allah rızâsı ve İslâmiyet'e yardım için göç edenlerin mükâfâtı Allah ve Resûlü'dür. Kadın için göç edenin mükâfâtı da o kadındır."** buyurdu. Demek ki önem taşıyan, hareket değil mebd-i harekettir. Mükâfât veya mücâzât, maksat ve gayeye göredir. İbâdetle niyyet şarttır, niyyetsiz ibâdet lâğv, dünyâlık niyyeti ile ise günâhtır.

Hadîsden çıkarılan hükümler:

Namaz ve oruç gibi dînî vazîfelerin mu'teber olması ve sevap kazanılması için niyyetin şart olması. Meselâ, bütün bu ibâdetler gösteriş için yapılırsa bunda sevap yoktur. Evlenme ve ticâret gibi medenî muâmelelerde niyyetin şart olmaması, fakat fâidenin bulunması. Şöyle ki, elbîse alırken niyyet şart değil, fakat setr-i avreti niyyet ederse, bundan sevap kazanır. Evlenme muâmelesinde niyyet şart değil, fakat haramdan korunmağı, hayırlı evlât yetiştirmeğı ve Peygamberler sünnetini niyyet ederse, mükâfât kazanacağı; insan mubah olan bütün işlerinde böyle Allah rızâsını niyyet etmekle sevap kazanabileceğı, haramlardan yalnız başka sebeple haram olan "yalan" ki, bunun yasak olması başkasına zararı dokunduğı içindir. Ara bulmak gibi bâzı hallerde mubah olabileceğı gibi hükümler çıkarılmıştır.

İbâdete vesîle olan kısımlara gelince, bunların bâzılarının keyfiyeti bilinmektedir. Setr-i avret ve necâsetten temizlik gibi. Bunlar fi'len vazîfelelerini gördükleri için sıhhatlerinde niyyet şart değilse de sevap olması için niyyetin lüzûmu keyfiyeti anlaşılamayan teyemmüm, gusl ve abdest gibi ibâdete vesîle olan işlerde Şâfiîlere göre yine niyyetin farz olması, fakat Hanefîlere göre, gusl ve abdest asl olduğu için yine bunlarda niyyetin şart olmaması, ancak teyemmüm halef olduğu için bunda niyyet şart olması gibi. Bu hükümler de bu hadîsten çıkarılmıştır.

Hadîsten edinilen istifâde:

1 — Niyyetin önemi, ihlâs ile amelin hâlis niyyet ile mümkün olabileceği, insanların niyyetleri üzerine haşr olacakları, niyyetleri sâyesinde yapmadıkları pek çok amellerin sevaplarını defterlerinde bulacakları, niyyet sâyesinde birçok mubâh olan hareketlerinin sevap defterine geçeceği, Cehennem veya Cennet'de ebedî kalmanın sırrı, amelde olmayıp mü'min ile kâfirin, îman ve küfürlerinde kalmağı devamlı niyyet etmelerine bağlı olduğu,

Niyyet gizli olduğu için ona riyânın karışamayacağı, amel gibi niyyette de tâkatın şart olmadığı, amelsiz niyyete de mükâfat verileceği, niyyet en şerefli a'zâ olan kalbin işi olduğu için amelden daha makbûl olduğu,

Korku, ümid ve saygı niyyetleri ile amelin yapılabileceği ve fakat en makbûl amelin saygı niyyeti ile yapılan amel olduğu, çünkü burada Allah'dan başka bir şey'in düşünülmediği,

Meyl-i tabiî olduğu için niyyetin ihtiyârî değil ihtârî olduğu. Yâni bir kimseyi sevmeğı niyyet etmekle onu sevemeyeceğı,

Ayrıca kötülükten azmetmenin durumu, bu hadîsten istifade edilen hükümlerdir.

Bu son kısmı şöyle açıklayabiliriz: Kalbe gelen kötülüklerin cezâsı olup olmaması hakkında deliller muâraza etmektedir. Özetle deriz ki: İnsanın hatırına her şeyin iyilik ve kötülük gelebilir. İnsan böyle hatırına gelip geçen şeylerden sorumlu değildir. Hatırına gelen iyiliğı yapmağa azmeder ve yapamazsa, defterine tam bir sevap yazılır, kalbine gelen kötülüğü yapmağa azmedip, başka bir mâni' zuhûr etmeden yalnız Allah korkusundan terk ederse yine bir sevap alır. Fakat başka bir engel sebebi ile azmettiğı kötülüğü yapamazsa, o zaman sorumludur. Ancak bu sorumluluk o kötülüğü yapmak derecesinde bir sorumluluk değil, azm nisbetinde bir sorumluluktur.

Huiâsa: Bütün işlerin irâde ve niyyetlerimizle değerlenip ona göre muâmele göreceğinden ve ibâdet âdetten niyyet ile ayrılabilceğinden Peygamberler ve iyilerin sünneti olan güzel niyyete sâhip olmağa gayret edelim. Bu hususta Fâtih'in şu beyti güzel bir örnektir:

**"İmtisâl-i câhidû fi'llâh olubdur niyyetim
Dîn-i İslâm'ın mücerred gayretidir gayretim."**